

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(7)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 246 sahifa,
27-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Muqobil energiya manbalarida yarimo'tkazgichlar fizikasi: quyosh panellarining foydali ish koeffitsiyentini oshirish muammolari	10
Abdullajonova Bashorat Olim qizi	
Xavfsizlik tuyg'usining psixologik mazmuni	13
Bahodirova Marhaboxon Tohirjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot madaniyatini rivojlantirishning innovatsion pedagogik texnologiyalari: kompetensiyaviy yondashuv asosida	17
Boybo'riyeva Saodat O'ralovna	
Tasviriy san'at fanlarini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	21
Ergasheva Go'zal Ruzimurod qizi	
Kurash sportida innovatsion mashg'ulot texnologiyalaridan foydalanishning ilmiy-pedagogik asoslari	26
Madumarov Jahongir Urinbayevich	
O'quvchilarning texnik tafakkurini rivojlantirishda steam texnologiyalarining o'rni va roli	29
Yo'ldoshev Mirjalol Qosim o'g'li	
Sun'iy intellekt vositalarining bo'lajak o'qituvchilar diagnostik kompetentligini rivojlantirishdagi imkoniyatlari	33
Teshaboyev Akramjon Yuldashevich	
O'qituvchi va talabalar o'rtasidagi kommunikativ o'zaro ta'sir	39
Turdibekova Risolat Shermatovna	
6–7 yoshli bolalarni savodga tayyorlashda didaktik kartochkalar asosidagi leksik o'yinlarning ahamiyati	42
Tursunova Durdona	
Yengil atletika mashg'ulotlarida zamonaviy ilmiy yondashuvlar: maktab o'quvchilarining jismoniy tayyorgarligi va sport natijalari	46
Xalmirzayev Azizillo Nabijonovich	
Veb-kvest" va "Til portfeli" texnologiyalarini bir butun integrativ model asosida o'quv mashg'ulotlarida qo'llanilishi	49
Yusupova Muxabbat Anatolevna	
Содержание личностно-ориентированного образования и его роль в процессе самостоятельной подготовки студентов	53
Рысова Галия Байбулатовна	
Improving the Methodology for Teaching Lexical and Grammatical Transformations in the Translation of Literary Texts	57
Asadova Zebiniso Makhmudovna	
Oliy ta'lim muassasalarida pedagogik innovatsiyalarni joriy etish orqali ta'lim sifatini oshirish mexanizmlari	62
Beketov Nurseit Alijan o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida boksni o'qitish metodikasini takomillashtirish.....	67
Rustamova Zuhro Sanjar qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarni innovatsion yondashuv asosida o'qish darslari samaradorligini metodik takomillashtirishga tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari.....	71
To'ychiyeva Zulfiyaxon Abdulxoliq qizi	
Mehrli maktabda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim orqali bolalarning ijtimoiy faolligini oshirish mexanizmlari	76
Tursunova Dildora Ziyadullayevna	
Kasbiy fanlar integratsiyasiga asoslangan dasturiy ta'minot vositasida filologiya yo'nalishi talabalarining axborot kompetentligini rivojlantirish metodikasi	79
Yakubov Baxtiyor Baxriddin o'g'li	
Ta'lim klasterlari faoliyatini avtomatlashtirish va monitoring qilish tizimini joriy etish	83
M. Badalova	

Нравственное воспитание студентов средствами русской классической литературы: современные педагогические подходы.....	86
Родина Ирина Витальевна	
Bo'lajak tibbiyot xodimlarining kasbiy identikligini shakllantirishda psixologik diagnostika va rivojlantiruvchi yondashuvlar	91
Feruz Tohirova	
Tarbiya fanini o'qitish jarayonida xalq pedagogikasidan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	99
Islomova Mushtaribonu Akram qizi	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida multimedia vositalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	104
Nafisa Tuxtasinova	
Shaxsiy kreativ kompetentlikni rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	108
To'xtasinov Dadaxon Farxodovich, Nafisa Tuxtasinova	
Zamonaviy ta'lim oluvchilarni milliy iftixor ruhida tarbiyalashning yangicha yondashuvi	113
Xudayberdiev Inom Xasanovich	
Yoshlar oilalarda ekologik madaniyati rivojlanishida turar joy muhiti va gender yondashuvlarining ahamiyati	117
Yusupova Muhabbatxon Abdulajon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga tabiiy fanlarni o'qitish jarayonida O'simliklar mavzusini o'rgatish metodikasi	122
Normurotova Aziza Karim qizi, Fattoyeva O'g'iloy Ashurqulovna	
Inklyuziv ta'lim o'quvchilarining yozuv ko'nikmalarini rivojlantirishda robototexnika asosidagi assistiv texnologiyalar - "Power band" va "Quvvat qo'lqop" samaradorligi.....	127
Alimardanova Sitora Ikrom qizi, To'rayev Rasul Nortoijevich	
Yoshlarda sog'lom turmush tarzini shakllantirishda sport mashg'ulotlarining innovatsion ahamiyati	133
Aminov Botir Umidovich	
Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining nutq madaniyatini rivojlantirish	138
Saydanova Dilafuz Sadirdinovna	
Ilmiy-tadqiqotchi ayollarda akademik o'zlik shakllanishi: O'zbekiston sharoitida motivatsion omillar va ijtimoiy-pedagogik aralashuv zarurati	142
Egamqulova Iroda Safar qizi	
Texnika oliygohlarida nogironligi mavjud talabalarning ilmiy kompetentligini rivojlantirish uchun "Adaptiv tadqiqot" interaktiv metodini ishlab chiqish.....	148
Gimayeva Liliya Maskurovna	
Maktab boshqaruvida raqamli monitoring va tahlil tizimlaridan foydalanishning pedagogik samaradorligi...	153
Imamaliyev Ulugbek Turapbayevich	
Onlayn qimor o'yinlariga tobe bo'lgan harbiy xizmatchilar bilan psixokorreksiya ishlarini olib borish tartibi..	157
Olimov Azamat Qahramon o'g'li	
Rusiyazabon o'quvchilarning o'zbekcha bog'lanishli nutqini o'stirishda mashqlarning o'rni	163
Salisheva Zilola Ismoilovna	
Xorijiy mamlakatlar tajribasida raqamli ta'lim va raqamli savodxonlikni rivojlantirishning nazariy asoslari....	169
Toshpulatova Niyoxon Shavkatjon qizi	
Ko'p madaniyatli kompetensiyani rivojlantirish modelini amalga oshirishning tashkiliy va pedagogik mexanizmlari va kutilgan natijalari	174
Vasilyeva Elmira Raisovna	
The Specifics of the Formation of Systems Thinking in Technical Education, Methods and Means of Development.....	178
Yusupova Liliya Fanovna	
Individual yondashuv asosida ko'zi o'z o'quvchilar uchun individual rivojlanish xaritasini ishlab chiqish metodikasi.....	183
Abdullayev Oybek Alisher o'g'li	

Yaqin masofalarga yugurishda o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish usullari.....	190
<i>Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich</i>	
Darslik yozish mas'uliyati.....	194
<i>Ahmadova Mahbuba Shavkat qizi</i>	
Mobil ta'lim texnologiyalari vositalari yordamida darslarni tashkil etish metodikasini takomillashtirish	198
<i>Mamasoliyev Akmaljon Azizjon o'g'li</i>	
Yengil atletika qisqa masofaga yugurish turini o'rgatishda bosqichma-bosqich tayyorlash metodikasi	202
<i>Omonov Shohrux Orzimurol o'g'li</i>	
Abdulla Avloniyning o'zbek tamaddunidagi o'rni xususida ba'zi mulohazalar	206
<i>Tasbolatova Yeliza Yesey qizi</i>	
The Relationship Between Students' Learning Motivation and Academic Procrastination.....	209
<i>Odilbekov Mansurbek Maxmudjon ugli</i>	
"Beg'uborlik ovozi" va o'zini namoyon etish makoni.....	215
<i>Q. M. Ibadullayev</i>	
Формирование лингвокультурологической компетенции иноязычных студентов в цифровой образовательной среде.....	219
<i>Наталья Николаевна Розикова</i>	
Criteria, Indicators, and Levels for Developing Pre-Service EFL Teachers' Auditive Competence	223
<i>Alibekova Mahzuna Alisher kizi</i>	
Summary of the Cell Elements in Dental Science	229
<i>Ruziyeva Kamola Akhtamovna</i>	
A Customised Method for Treating Generalised Periodontitis and Predicting Cardiovascular Problems Using Salivary Proteomic Profiling	234
<i>Shodiev O. U., Nazarova N. Sh., Agababyan I. R.</i>	
Avtomobilsozlik yo'nalishi talabalarida kommunikativ kompetensiyani raqamli texnologiyalar orqali rivojlantirish.....	239
<i>G. Sh. Doniyorova</i>	
Imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etish xususiyatlari.....	242
<i>Dusanov Shuxrat Abdiraakovich</i>	

IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALAR UCHUN JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISH XUSUSIYATLARI

Dusanov Shuxrat Abdiraakovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
"Jismoniy madaniyat" kafedrasida dotsenti v.b.

Annotatsiya: Mazkur maqolada imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritilgan. Adaptiv jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini rejalashtirish, individual yondashuvni qo'llash, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish hamda mashg'ulotlar samaradorligini oshirish omillari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, bolaning jismoniy va psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan mashg'ulotlar uning harakat faolligi, sog'lig'i, ijtimoiy moslashuvi va hayot sifatini yaxshilashga xizmat qilishi aniqlangan. Shuningdek, adaptiv jismoniy tarbiya tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: imkoniyati cheklangan bolalar, adaptiv jismoniy tarbiya, jismoniy mashg'ulotlar, inkluziv ta'lim, individual yondashuv, harakat faolligi, reabilitatsiya, pedagogik texnologiyalar, sog'lomlashtirish, jismoniy rivojlanish.

Abstract: This article examines the theoretical and practical aspects of organizing physical education classes for children with disabilities. The study analyzes adaptive physical education planning, the application of individualized approaches, the use of modern pedagogical technologies, and the factors influencing the effectiveness of physical education. The findings indicate that physical education activities designed according to children's physical and psychophysiological characteristics contribute to improving motor activity, health, social adaptation, and overall quality of life. The study also provides scientific and practical recommendations for improving the adaptive physical education system.

Key words: children with disabilities, adaptive physical education, physical activity, inclusive education, individualized approach, motor development, rehabilitation, pedagogical technologies, health promotion, physical development.

Аннотация: В данной статье рассмотрены теоретические и практические особенности организации занятий по физическому воспитанию для детей с ограниченными возможностями. Проанализированы вопросы планирования адаптивных занятий, применения индивидуального подхода, использования современных педагогических технологий и повышения эффективности учебно-воспитательного процесса. Результаты исследования показали, что занятия, организованные с учетом физических и психофизиологических особенностей ребенка, способствуют развитию двигательной активности, укреплению здоровья, социальной адаптации и повышению качества жизни. Разработаны научно-практические рекомендации по совершенствованию системы адаптивного физического воспитания.

Ключевые слова: дети с ограниченными возможностями, адаптивное физическое воспитание, физические упражнения, инклюзивное образование, индивидуальный подход, двигательная активность, реабилитация, педагогические технологии, оздоровление, физическое развитие.

KIRISH

Bugungi kunda jamiyatning barqaror rivojlanishi, inson kapitalini yuksaltirish hamda har bir fuqaroning sog'lom va faol hayot kechirishi uchun teng imkoniyatlarni yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan bolalarni ijtimoiy hayotga to'laonli integratsiya qilish, ularning jismoniy, ruhiy va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu jarayonda jismoniy tarbiya mashg'ulotlari alohida o'rin tutadi. Chunki jismoniy mashqlar nafaqat bolalarning salomatligini mustahkamlashga, balki ularning harakat faolligini rivojlantirish, mustaqil hayotga tayyorlash, kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish va jamiyatga moslashuv darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, inkluziv ta'lim tizimining rivojlanishi bilan bir qatorda adaptiv jismoniy tarbiya yo'nalishi ham keng rivojlanmoqda. Turli toifadagi nogironligi bo'lgan bolalar uchun ishlab chiqilgan maxsus metodika va dasturlar ularning individual ehtiyojlari, funksional imkoniyatlari hamda sog'lig'i holatini hisobga olgan holda tashkil etiladi. Bunday yondashuv mashg'ulotlarning samaradorligini oshirish, sog'lomlashtirish natijalarini yaxshilash va bolalarning hayot sifatini yuksaltirish imkonini beradi.

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda imkoniyati cheklangan shaxslarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, inklyuziv ta'limni rivojlantirish, adaptiv sport va jismoniy tarbiya tizimini takomillashtirish bo'yicha keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda. Maktabgacha ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari hamda ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish, individual yondashuvni ta'minlash va xavfsizlik talablariga qat'iy rioya qilish muhim vazifalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Imkoniyati cheklangan bolalar bilan olib boriladigan jismoniy tarbiya mashg'ulotlari sog'lom bolalar uchun mo'ljallangan mashg'ulotlardan mazmuni, metodikasi, yuklama hajmi va baholash mezonlari bilan farq qiladi. Mashg'ulotlarni tashkil etishda bolaning tashxisi, yoshi, jismoniy tayyorgarligi, psixologik holati hamda individual rivojlanish xususiyatlarini chuqur o'rganish talab etiladi. Shu bilan birga, mashg'ulotlar davomida motivatsiyani oshirish, harakat faoliyatini bosqichma-bosqich rivojlantirish, reabilitatsion vositalardan foydalanish va ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini ilmiy asoslangan metodlar asosida tashkil etish, ularning sog'lig'ini mustahkamlash, funksional imkoniyatlarini rivojlantirish hamda jamiyatga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlash zarurati bilan belgilanadi. Zamonaviy pedagogik va reabilitatsion yondashuvlardan foydalanish orqali mashg'ulotlarning samaradorligini oshirish, bolalarning hayot sifatini yaxshilash va ularning ijtimoiy faolligini kuchaytirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etish masalasi pedagogika, tibbiyot, psixologiya va adaptiv jismoniy tarbiya yo'nalishlari kesishgan nuqtada shakllangan ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda mazkur sohada olib borilgan tadqiqotlar imkoniyati cheklangan bolalarning jismoniy rivojlanishini ta'minlash, sog'lom turmush tarzini shakllantirish hamda ularni jamiyat hayotiga muvaffaqiyatli integratsiya qilishda jismoniy tarbiyaning muhim o'rin tutishini ilmiy jihatdan asoslab bermoqda.

Xorijiy olimlarning ilmiy ishlari adaptiv jismoniy tarbiyaning nazariy va amaliy asoslarini rivojlantirishga katta hissa qo'shgan. Ularning tadqiqotlarida imkoniyati cheklangan bolalar bilan olib boriladigan mashg'ulotlar individual yondashuv asosida tashkil etilishi, jismoniy yuklamalar bolaning sog'lig'i, funksional imkoniyatlari va psixofiziologik xususiyatlariga mos ravishda belgilanishi zarurligi ta'kidlangan. Shuningdek, adaptiv jismoniy tarbiya vositalari bolaning harakat koordinatsiyasi, muvozanati, mushak kuchi, chidamliligi va ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga xizmat qilishi ilmiy asoslangan.

Pedagogika sohasidagi ilmiy manbalarda inklyuziv ta'lim sharoitida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishning metodik jihatlariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqotlarda o'yin texnologiyalari, differensial ta'lim, individual mashg'ulot dasturlari hamda innovatsion pedagogik metodlardan foydalanish mashg'ulotlar samaradorligini oshirishi qayd etilgan. Ayniqsa, mashg'ulotlarni bolaning qiziqishi va imkoniyatlariga moslashtirish uning jismoniy faolligini oshirishda muhim omil sifatida baholanadi.

Psixologik tadqiqotlarda esa jismoniy mashqlar imkoniyati cheklangan bolalarning emotsional holati, o'ziga bo'lgan ishonchi, mustaqilligi va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi isbotlangan. Jamoaviy o'yinlar va guruh mashg'ulotlari bolalarda muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishi, tengdoshlari bilan hamkorlik qilish qobiliyatini shakllantirishi hamda ijtimoiy moslashuv jarayonini tezlashtirishi ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan.

O'zbekiston olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham imkoniyati cheklangan bolalarni jismoniy tarbiya vositalari orqali sog'lomlashtirish, ularning harakat faolligini oshirish va inklyuziv ta'lim muassasalarida mashg'ulotlarni samarali tashkil etish masalalari o'rganilgan. Tadqiqotlarda milliy ta'lim tizimida adaptiv jismoniy tarbiya metodikasini takomillashtirish, zamonaviy sport jihozlaridan foydalanish, pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirish hamda ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarurligi asoslab berilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishda individual yondashuv, tibbiy-pedagogik nazorat, xavfsizlik talablariga rioya qilish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash va adaptiv mashqlar majmuasidan foydalanish eng muhim omillar hisoblanadi. Shu bilan birga, mashg'ulotlar samaradorligini muntazam monitoring qilish, bolalarning funksional holatini baholab borish hamda reabilitatsiya va ta'lim jarayonining uzviyligini ta'minlash bugungi kun ilmiy tadqiqotlarining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, mazkur yo'nalishda muayyan yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini zamonaviy raqamli texnologiyalar, innovatsion pedagogik yondashuvlar va inklyuziv ta'lim tamoyillari asosida yanada takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda. Shu sababli ushbu tadqiqot jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishning samarali usullarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish masalalarini o'rganishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganishga qaratilgan ilmiy tadqiqot usullaridan kompleks ravishda foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi pedagogika, adaptiv jismoniy tarbiya, psixologiya va reabilitatsiya fanlarining zamonaviy ilmiy yondashuvlariga asoslandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etish amaliyoti pedagogik, metodik va tashkiliy jihatdan tahlil qilindi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining samaradorligi, avvalo, mashg'ulotlarning individual yondashuv asosida rejalashtirilishi, bolalarning sog'lig'i holati va funksional imkoniyatlarini hisobga olish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishga bevosita bog'liqdir.

Kuzatishlar davomida imkoniyati cheklangan bolalarning jismoniy rivojlanish darajasi turlicha ekanligi aniqlandi. Shu sababli barcha bolalar uchun bir xil mashqlar majmuasini qo'llash yetarli samara bermaydi. Mashg'ulotlar individual yoki kichik guruhlarda tashkil etilganda bolalarning mashqlarni o'zlashtirish darajasi, harakat koordinatsiyasi va mashg'ulotlarda ishtirok etish faolligi sezilarli darajada oshishi kuzatildi.

Tahlil natijalariga ko'ra, jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishda quyidagi omillar muhim ahamiyat kasb etadi(1-jadval).

1-jadval: **Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etish omillari**

Ko'rsatkich	An'anaviy yondashuv	Takomillashtirilgan yondashuv	Kutilayotgan natija
Mashg'ulotni rejalashtirish	Umumiy dastur asosida	Individual rivojlanish dasturi asosida	Mashg'ulot samaradorligi ortadi
Mashqlarni tanlash	Bir xil yuklama	Bolaning imkoniyatiga mos differensial yuklama	Harakat faolligi yaxshilanadi
O'qitish usullari	Asosan tushuntirish	O'yin, interfaol va adaptiv metodlar	Motivatsiya kuchayadi
Baholash	Yakuniy nazorat	Doimiy monitoring va individual baholash	Rivojlanish dinamikasi aniqlanadi
Ota-onalar bilan hamkorlik	Cheklangan	Muntazam maslahat va hamkorlik	Mashg'ulot samarasi oshadi

Tahlil jarayonida pedagoglar bilan o'tkazilgan suhbatlar shuni ko'rsatdiki, mashg'ulotlarda zamonaviy sport anjomlari, yumshoq inventarlar, muvozanatni rivojlantiruvchi jihozlar hamda didaktik o'yinlardan foydalanish bolalarning qiziqishini oshirib, ularning mashqlarda faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Ayniqsa, musiqali mashqlar, harakatli o'yinlar va juftlikdagi mashg'ulotlar bolalarda ijobiy emotsional muhitni shakllantiradi.

Shuningdek, tadqiqot davomida mashg'ulotlarni tashkil etishda uchraydigan ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan, ayrim ta'lim muassasalarida adaptiv sport jihozlarining yetarli emasligi, jismoniy tarbiya o'qituvchilarining maxsus tayyorgarligi barcha hollarda yetarli darajada emasligi hamda individual mashg'ulot dasturlarining to'liq ishlab chiqilmaganligi mashg'ulotlar samaradorligini pasaytiruvchi omillar sifatida baholandi.

Tahlillar asosida imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini takomillashtirishning quyidagi modeli tavsiya etildi:

1. Bolaning sog'lig'i va funksional imkoniyatlarini dastlabki diagnostika qilish.
2. Individual jismoniy rivojlanish dasturini ishlab chiqish.
3. Adaptiv jismoniy mashqlar va interfaol metodlardan foydalanish.
4. Mashg'ulot jarayonida muntazam pedagogik va tibbiy monitoringni amalga oshirish.
5. Ota-onalar hamda mutaxassislar bilan uzluksiz hamkorlikni yo'lga qo'yish.
6. Natijalarni baholash va mashg'ulot dasturini muntazam takomillashtirib borish.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, individual yondashuv asosida tashkil etilgan jismoniy tarbiya mashg'ulotlari bolalarning jismoniy tayyorgarligini, harakat koordinatsiyasini, muvozanat saqlash qobiliyatini va umumiy sog'lig'ini yaxshilashga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, bunday mashg'ulotlar bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish, tengdoshlari bilan muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ularning ijtimoiy moslashuvini kuchaytirishda muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini zamonaviy adaptiv pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish, o'qituvchilarning kasbiy malakasini muntazam oshirib borish,

mashg'ulotlarni maxsus jihozlar bilan ta'minlash va individual rivojlanish dasturlarini keng joriy etish zarurligini ko'rsatdi. Ushbu tavsiyalar amaliyotga tatbiq etilganda mashg'ulotlarning sifati va samaradorligini oshirish, bolalarning sog'lom rivojlanishini qo'llab-quvvatlash hamda ularning jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyasini ta'minlash imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot davomida imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishning nazariy asoslari, pedagogik xususiyatlari va amaliy jihatlari tahlil qilindi. Ilmiy adabiyotlar, zamonaviy pedagogik yondashuvlar hamda amaliy tajribalar asosida ushbu yo'nalishdagi mavjud holat o'rganildi va jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar ishlab chiqildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, imkoniyati cheklangan bolalar bilan olib boriladigan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining samaradorligi, avvalo, individual yondashuv tamoyiliga amal qilinishiga bog'liq. Har bir bolaning yoshi, sog'lig'i holati, funksional imkoniyatlari va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda tuzilgan mashg'ulot dasturlari ularning jismoniy rivojlanishi, harakat faolligi va ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tahlillar shuni ham tasdiqladiki, adaptiv jismoniy tarbiya metodlari, harakatli o'yinlar, innovatsion pedagogik texnologiyalar hamda maxsus sport jihozlaridan foydalanish bolalarning mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning koordinatsiyasi, muvozanati, chidamliligi va mustaqil harakat qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, mashg'ulotlar jarayonida pedagog, tibbiyot xodimi, psixolog va ota-onalar o'rtasidagi samarali hamkorlik yuqori natijalarga erishishda muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqot davomida ayrim muammolar, jumladan, adaptiv sport jihozlarining yetarli emasligi, pedagoglarning maxsus tayyorgarligi barcha ta'lim muassasalarida bir xil darajada emasligi hamda individual mashg'ulot dasturlarini ishlab chiqish metodikasini takomillashtirish zarurligi aniqlandi. Ushbu kamchiliklarni bartaraf etish imkoniyati cheklangan bolalar uchun yaratilayotgan ta'lim va sog'lomlashtirish xizmatlari sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Olib borilgan tahlillar asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- imkoniyati cheklangan bolalar uchun individual jismoniy rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish va ularni amaliyotga keng joriy etish;
- jismoniy tarbiya o'qituvchilari hamda adaptiv jismoniy tarbiya mutaxassislarining kasbiy malakasini muntazam oshirib borish;
- ta'lim muassasalarini zamonaviy adaptiv sport jihozlari va reabilitatsiya vositalari bilan bosqichma-bosqich ta'minlash;
- mashg'ulotlarda raqamli texnologiyalar, interfaol metodlar va o'yin elementlaridan keng foydalanish;
- jismoniy tarbiya mashg'ulotlari samaradorligini baholashning zamonaviy monitoring tizimini joriy etish;
- ota-onalar, pedagoglar va tibbiyot mutaxassislari o'rtasida uzviy hamkorlikni kuchaytirish;
- inklyuziv ta'lim muassasalarida adaptiv jismoniy tarbiya bo'yicha metodik qo'llanmalar va o'quv dasturlarini takomillashtirish.

Xulosa qilib aytganda, imkoniyati cheklangan bolalar uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini ilmiy asoslangan, individual va inklyuziv yondashuvlar asosida tashkil etish ularning jismoniy rivojlanishi, sog'lig'ini mustahkamlash, mustaqil hayot ko'nikmalarini shakllantirish hamda jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi. Mazkur tadqiqot natijalari ta'lim muassasalari, adaptiv jismoniy tarbiya mutaxassislari va pedagoglar faoliyatida samarali foydalanilishi mumkin bo'lgan ilmiy-amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Gulnoz To'ymurodovna Ortiqova. Imkoniyati cheklangan o'quvchilar jismoniy tarbiyasini takomillashtirishda pedagogik-psixologik yondashuvlarning nazariy asoslari // Science and Education. 2026. № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/imkoniyati-cheklangan-o-quvchilar-jismoniy-tarbiyasini-takomillashtirishda-pedagogik-psixologik-yondashuvlarning-nazariy-asoslari> <https://inlibrary.uz/index.php/tafps/article/view/91831>
2. X. A. Xo'djamqulov, V. B. Aripova. Imkoniyati cheklangan maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy mashqlar orqali harakat faolligini oshirish // Fan-Sportga. 2026. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/imkoniyati-cheklangan-maktabgacha-yoshdagi-bolalarni-jismoniy-mashqlar-orqali-harakat-faolligini-oshirish>
3. Nilufar Xasanova. (2026). Imkoniyati cheklangan bolalarni jismoniy tarbiya va sportga jalb etishning nazariy va amaliy asoslari. "Maktabgacha va Maktab Ta'limi" jurnali, 4(5), 10–14. <https://doi.org/10.5281/zenodo.20229671>
4. To'rayeva, M. (2020). Pedagogik psixologiyada odat va xulq-atvor nazariyalari. – Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(7)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.